

**ביסוד מצות זכירת יציאת מצרים – ובגדר זכירת יצ"מ
בלילה**

יש לדון במה נחלקו התנאים אם יש דין של הזכרת יציאת מצרים בלילות. ונראה שהנה מצינו שיטנה שייכות בין קריאת שמע לזכירת יציאת מצרים. ואם כן נראה לומר, שכשם שקריאת שמע ביום היא הכנה לנסיונות היום, כך זכירת יציאת מצרים מזכירה לנו, שאם לא נעשה את המצוות אנו נחזור להיות עבדים של פרעה. ולא דוקא פרעה עצמו, אלא כל הדברים המטרדיים את הראש ואת הלב, יסורים מחלות קשיי פרנסה וכו'. וקריאת שמע של הלילה עניינה הוא שהאדם יכיר לאחר יום עבודה שאין עוד מלבדו, והוא הנותן לך כח לעשות חיל. ואם כן יש לומר שבליילה אין מקום ליציאת מצרים כיון שענין יציאת מצרים הוא קבלת עול ובלילה הוא האדם נח, איננו זקוק לקבלת עול מלכות שמים מיוחדת. ויש להאריך בזה. אך מאן דאמר שיש זכירת יציאת מצרים בלילה הוא כנגד האמונה. ואכמ"ל.

היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא וכו' אם כוון לבו ובגמ' אמרו על זה ש"מ מצוות צריכות כוונה. ותירצה הגמ' בקורא להגיה.

רש"י פירש שמדובר בקורא כדרכו אלא שמטרתו להגיה [לא כפירוש התוס' שמשנה את אופן ההגיה] ודבריו צריכים ביאור, הרי אם כן מהו הפגם כשאינו מכוון את לבו, הרי מצוות אינן צריכות כוונה? ונראה לבאר, שהנה מבואר בהמשך הדף, שמלבד מצוות צריכות כוונה קריאת שמע

צריכה כוונה מיוחדת. ולכך צריך כוונה. אלא שאם כן השאלה מתעצמת. מדוע סברה הגמ' בתחילה שהנידון בגמ' תלוי בשאלה אם מצוות צריכות כוונה או לא, הרי לא מדובר על הכוונה הרגילה של המצווה אלא כוונה המיוחדת של קריאת שמע.

ונראה לבאר בפשיטות. הרי מדובר באדם שקורא בתורה. בימי קדם [וצריך לחקור מתי נפסק הדבר] אנשים היו קוראים בתורה. קוראים את הפסוקים ונושמים את הדברים, ומכניסים חמצן רוחני. והדבר היה פשוט עד כדי כך, שמצוות שנים מקרא ואחד תרגום לא נאמרה שצריך אדם לקרוא, אלא **ישלים**. וכמו כן היה פשוט שכאשר קוראים בתורה מכוונים לכל מילה שאומרים ושומעים את הדברים ומפנימים אותם לעומק הלב. אם כן **סתם קריאה בתורה יש בה כוונת הלב** וממילא מובן שאם קורא בתורה ולא ידע שהגיע זמן קריאת שמע, יתכן מאוד שמכוון את הכוונה העמוקה, ולא את כוונת המצווה.

ומתרת הגמ' בקורא להגיה. אין כוונת הגמ' שקורא להגיה מפסיד את כוונת המצווה, אלא מפסיד את כוונת המלים, וממילא מיושבים דברי רש"י היטב.

חידוש בקורא את המגילה להגיה

ולפ"ז נראה לחדש שכל מה שכתב רש"י שצריך כוונת הלב בקורא להגיה [אף למ"ד מצוות אין צריכות כוונה] הוא דווקא בקריאת שמע שיש בה כוונה מיוחדת, אבל הקורא מגילת אסתר להגיה, אין צריך כוונה מיוחדת.

ביאור פלוגתא דרבי ורבנן בגדר קריאת שמע

מוצאים שהקריאה בבית הכנסת צריכה להיראות כמעמד הר סיני. עומדים ומקשיבים בחרדת קודש. ואילו קריאת שמע נעשית בישיבה, וגם תוך כדי הליכה. ועיקרה הוא ללמוד ולהפנים את הדברים ולהבינם כראוי.

אך אפשר לומר להיפך, שקריאת התורה בבית הכנסת עיקרה ללמוד את ההלכות ולשומעם היטב, ורק קריאת שמע עיקרה מחמת הכח הסגולי של המלים.

ד] והנה ידוע שגם מי שאינו מבין את קריאת שמע יוצא בלשון הקודש, ויש לדון מה העדיף לרבנן. ונראה שכיון שלרבנן שמע הוא בכל לשון שאתה שומע, עיקרה של קריאת שמע להבין, ועדיף שיהיה בלשון שמבין מאשר בלשון הקודש.

נפק"מ בין רבי לרבנן בקריאה למפרע

ה] עוד נחלקו רבי ורבנן מהו המקור של קריאה למפרע. לרבי לומדים את זה מזה שכתוב דברים הדברים, ולרבנן מזה שכתוב והיו לומדים שלא יקרא למפרע.

והנה לפי מה שביארנו שנחלקו רבי ורבנן אם קריאת שמע עיקרה הבנה או עיקרה כח המלים יש לכך השלכות על הבנת הדין של קריאה למפרע.

שלוש דרגות בקריאה למפרע

הקורא את הפרשיות למפרע, כתב הרשב"א שאין בכך כלום. הקורא את הפסוקים למפרע. הקורא את המלים למפרע.

ונראה לומר, שכל מה שאפשר לומר שצריך פסוק על קריאת מלים למפרע אינו אלא לדעת רבי שקריאת שמע היא

א] נחלקו רבי ורבנן האם קריאת שמע בכל לשון. לרבי בלשון הקודש בלבד, ולחכמים בכל לשון.

עוד מבואר בגמ' שנחלקו רבי ורבנן האם כל התורה בכל לשון נאמרה וקריאת שמע היא החריגה שקוראים אותה בלשון הקודש, או להיפך כל התורה בלשון הקודש נאמרה וקריאת שמע היא החריגה הנאמרת בכל לשון. והדבר צריך ביאור, שמשמע מן הדברים שקריאת שמע יכולה להיות יותר חשובה מקריאת התורה או פחות חשובה מקריאת התורה. כיצד יתכן הדבר.

ב] ונראה לומר שהנה יש לדון ביסוד חיוב קריאת שמע האם עניינה של הקריאה הוא שהאדם יפנים לתוך לבבו את יחוד השם אהבתו ויראתו על ידי התבוננות בדברים שקורא. או שמא עיקרה של הקריאה הוא כח סגולי של הדברים, שכאשר האדם קורא משפיעים עליו.

ונראה שבשאלה זו נחלקו רבי ורבנן. רבי סובר שקריאת שמע עניינה העיקרי הוא השפעתה על האדם, ואם מבין את הדברים מה טוב. ועיקר ההשפעה מונחת בלשון הקודש, שבה יש את כל הסודות והכוחות הטמונים בלשון.

ורבנן סוברים שעיקר קריאת שמע הוא שהאדם ישמע את הדברים ויפנימם לתוככי לבבו, לייחד את שמו ולקבל עליו את עול מלכותו. ולכך לרבנן שמע הוא בכל לשון שאתה שומע, הינו שאתה יכול לקבל ולהפנים.

ג] ולפי זה יובן מה שרצתה הגמ' לומר שנחלקו האם התורה בלשון הקודש נאמרה או בכל לשון נאמרה. שאם נאמר שהתורה בלשון הקודש נאמרה פירוש הדבר שקריאת התורה בבית הכנסת עיקרה משום קדושת התורה, וכן אנו

למפרע. ולמדנו מזה שיש שייכות בין המלים ולא יקרא
למפרע את המלים.

קריאה של מלים כעין סגולה. ולכך היה מקום לומר שיכול
לקרוא למפרע. ומשום כך הוצרכה הדרשה, דברים הדברים,
ללמדנו שלא יקרא למפרע. אך לרבנן שקריאת שמע בכל
לשון ועיקרה בשביל ללמוד ולשנן את הדברים פשיטא שאם
יקרא למפרע את המלים אין להם שום הבנה. והחידוש של
קריאת שמע למפרע הוא שאפילו את הפסוקים לא יקרא

ברכות דף יג:

פרק ראשון - יחוד השם במעשים תפלין ומזוזות.
פרק שני - אזהרות על קיום יחוד השם, והבטחת השכר
למייחדי, ועונש לסרים ממנו.
ומאן דאמר שפסוק ראשון הוא המעכב סבר שהכוונה צריכה
להיות בדבר היסודי שממנו יוצא הכל. ובשאר הקריאה
מספיקה כוונה קלושה שידע מה אומר.
ומאן דאמר עד על לבבך סבר, שבכדי להפנים את ייחוד
השם צריך לדעת מה זה אומר לאדם, שיקבל על עצמו
שהדברים יהיו על לבבו.
ומאן דאמר כל הפרשה סבר, שאין משמעות לקבלת הדברים
ללא יישום מעשי בציצית ותפלין.
ומאן דאמר פרשה שנייה סבר, שבלא לדעת מה זה אומר
בעולם המעשה, השכר והעונש אין הדברים חודרים ללב.

בביאור השיטות בחיוב הכוונה בקריאת שמע

והנה המקור של הכל הוא מזה שנאמר על לבבך בפרשה
ראשונה. ומזה למדו את ענין הכוונה ואף שהמקור אחד
מצינו שנחלקו תנאים בכמה פסוקים מעכבת הכוונה
בקריאת שמע. יש אומרים פרק ראשון ושני. יש אומרים פרק
ראשון. יש אומרים עד על לבבך. ויש אומרים פסוק ראשון
בלבד. וצריך להבין מהו יסוד מחלוקתם.

**מצינו כמה דרגות בחשיבות קריאת שמע: א] פסוק ראשון.
ב] עד על לבבך. ג] פרק ראשון. ד] פרק שני.**

פסוק ראשון הוא - ענין יחוד השם שאין עוד מלבדו.
עד על לבבך - ההוראה שייחוד השם יבואו לידי ביטוי בכל
לבבו.

עד כאן מצות קריאה וכוונה מכאן ואילך מצוות כוונה בלא קריאה או קריאה בלא כוונה

שהדבר שגור בפי כל. וכוונה הוא ענין של התבוננות. שהרי
המקור למאן דאמר שוהיה אם שמוע יש בה מצוות קריאה
בלא כוונה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם.
כלומר שיש מצווה שהפרשה תהא שגורה. והדעה השנייה
סוברת שעיקרה של קריאת שמע הוא להכיר ולהתבונן, שכל
השפע תלוי בעבודת הבורא.
נראה לומר שוהיה אם שמוע פונה אל החלק היותר נמוך של
העם. הגמ' במסכת ברכות לה: אומרת, שוהיה אם שמוע
נאמר על מצב שעם ישראל אינו עושה רצונו של מקום.
ובמצב כזה צריך לדעת מהו הדבר שמחזיק את היהודי
במצבו הנמוך יותר. הן לשכבות אחרות של העם, והן ליהודי
כשהוא במצבים נמוכים יחסית לדרגתו. לכן פשוט שוהיה
אם שמוע איננו באותה דרגה של קריאת שמע שהיא גם
קריאה וגם כוונה. אלא אחד מן השנים, או שינון של הדברים,
או התבוננות מחודשת שלאט לאט תעלה את האדם לדרך
המלך.

מבואר בגמ' שלדעת אמוראי דברייתא יש הבדל מהותי בין
קריאת שמע לווהיה אם שמוע. שמע זקוקה **לקריאה וכוונה**
כיון שנאמר בה **דיבור** ועל **לבבך**. ואילו ווהיה אם שמוע נחלקו
האם עיקרה דיבור או עיקרה כוונה. שהרי נאמר בה על
ושמתם את דברי אלה על לבבכם. וכן נאמר בה ולמדתם
אותם את בניכם לדבר בם.

והנה מ"ד שוהיה אם שמוע הוא **קריאה בלא כוונה** סבר שעל
לבבך האמור בוהיה אם שמוע, הוא להניח את התפלין כנגד
הלב. ומאן דאמר שוהיה אם שמוע עיקרו בכוונה בלא
קריאה, מה שנאמר על לבבך הוא כוונה, ומה שנאמר לדבר
בם הוא ללמד את הבנים תורה. והדבר צריך תלמוד עד כמה
שיש בוהיה אם שמוע מקור הן לכוונה והן לקריאה, מדוע
נחלקו בו והסבו את הדברים לדברים אחרים, ומה היה אכפת
להם לומר שוהיה אם שמוע הוא גם קריאה וגם כוונה.

לשם כך עלינו להבין מהו הגדר של מצוות קריאה ומהו הגדר
של מצוות כוונה בלא קריאה. ונראה לומר, שענין קריאה הוא

שתהא שימה כנגד הלב

מבואר שמניחים תפלין כנגד הלב. והנה ידוע שהתפלין שבראש מחולקים לארבע בתים כנגד ארבעת החושים שבראש. ראייה, שמיעה,
ריח וטעם. והתפלין שביד הם כנגד הפעולות שעושים בידים ולכך יש בהם בית אחד. אמנם מאידך רואים שמניחים אותם כנגד הלב. ונראה
שהטעם הוא שמה שמפעיל את הפעולות הוא הלב. ולכך התפלין ניתנות שם, שכל פעולות היד יגיעו מלב טהור.

כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו - מהו הענין ומהם ימיו ושנותיו

וידוע בשם הנפש החיים שהוא סגולה גדולה למי שנמצא
בצרה, שיכוון בכל כוחו שאין עוד מלבדו, ואין שום
כח בעולם שיכול להזיק לו. [ובזמן השואה הגרי"ז מבריסק
ניצל כמה פעמים מסכנות גדולות עד מאוד, על ידי סגולה
זו].

ומה שנגרם לאדם שיסיים את שנותיו, הוא משום שלכל
אדם נקצב כמה יזכה להיות בעולם. אך מי שמבטל את
עצמו לגמרי לה' יתברך, הרי הוא כעת כשליח המלך, ומקבל
חיים מעבר למה שנקצבו לו, ולכך מאריכין ימיו ושנותיו.

כבר נתבאר כמה פעמים, שאין מתנות חנם כאלו. אלא כל
המאריך באחד, שמאריך בהתבוננות בייחוד השם
אהבתו ויראתו ושאינו עוד מלבדו, ושום כח אחר בעולם אינו
יכול להזיק לו או לסייעו. ממילא מאריכין לו ימיו ושנותיו.

ומה שנקט **ימיו ושנותיו** נראה לומר שהוא שני עניינים. א] אריכות ימים הינו שפע של טובה בתוך היום. ב] אריכות שנים הינו שיחיה הרבה שנים. וטעם הדבר נראה כך. מה שגורם לאדם שיחיה במיעוט טובה הוא משום כוחות הרע שיש בעולם הנבראים מן העבירות. ומי שמקבל עליו עול מלכות שמים שלמה, מסלק מעליו את כל הכוחות.